

Nyolcéves voltam, a harmadik elemibe jártam, és először léptem a közszerelés terére. A közszerelés tere az öreg templomunk volt. Úri divatot kezdtek a városunkban, karácsonyfát állítottak föl a szentélyben, az oltár mellett, s kerestek valami alkalmi kis rongyost, aki a mennyei fenyőt felköszöntse. No, szegény gyereket akkor se kellett Félegyházának Szegedtől kölcsönkérni. Futotta a kiskunoknak a maguk emberségéből is. De a bibliai példázat szerint sokan voltak a hivatalosak, kevesen a kiválaszthatók. Az egyik selypített, a másikat nagyon kamaszolták, a harmadikat csak segédlettel lehetett volna a karácsonyfa elé állítani, tudniillik olyan körültekintő személlyel, aki orrocskáját rendben tartsa, ami azonban mégsem szokásos ilyen ünnepi alkalommal.

A legtöbbször meg az volt a baj, hogy az ijedségtől elállt a szavuk, ami ugyan bajszosabb ünnepi szónokokkal is megesik, de azok nem fakadnak sírva, hanem köhögéssel segítenek magukon. Utoljára bennem összpontosult a közbizalom. Elég rongyosnak találtak, sápadt kis arcom volt és fésűt nem álló vad, fekete hajam, s csengett a hangom, mint valami úrikisasszonyé.

- Aztán nem félsz majd, kisiú? - emelte fel az állam valamelyik tanító úr.

- Nem félek én, csak a kutyáktól - mondtam önérzetesen, s kicsit halkabbra vettem a szót - meg a bakteroktól.

Megnyugtattak, hogy ezeket nem eresztik be a templomba, s kezembe adták a köszöntőverset, amit Fehér tanító írt, Isten nyugtassa haló porában. Szép hosszú vers volt, a két első sorát még akkor is el tudom mondani, ha majd odafönt a nagy vizsgán találkozom a tanító úrral.

Szép karácsony szép zöld fája,

mondsza csak, honnan jövel?

Sok ilyen sose hallott furcsa szó volt benne, mint a mondsza meg a jövel, s ezekkel ríkattam meg legjobban a Daru utcai nemzetet a próbaszavalásokon. Akkor tapasztaltam először, hogy a szónok mindig akkor éri el a legnagyobb hatást, ha olyant mond, amit maga sem ért meg.

Minden program szerint ment, még az idő is előírásosan viselte magát. Karácsony böjtje reggelén akkora jégcsapok lógtak a tetőkön, hogy a feldobott sapkámmal le bírtam törni a hegyüket. Azóta se szopogattam jégcsapban olyan jóízűt. Olyan rothadtzsindely-zamatú volt, amilyent semmiféle cukrász nem tud produkálni. Amellett a torkot is edzette, és nagy önbizalmat csepegtetett belém. Kezdő szónoknak nagyon ajánlhatom, a jégcsapszopogatástól elmúlik a lámpaláz.

Azt nem vettem észre az úton, hogy fáznék, mert szegény édesanyám rám adta a nagykendőjét, csomóra kötve hátul a derekamon. Csak azért hullott a könnyem, mert az orromat meg az államot mardosta a hideg. De hát nem szúrt szemet senkinek, télen minden rendes orr cinegét fog. A tanítóké, a tanítónőké is azt fogott, akik az iskola sarkán toporogva várakoztak rám. Egészen másért akadt meg rajtam a Honthy Berta kisasszony áldott szeme.

- Attól félek - mosolyodott el, mikor meglátott -, hogy ez a kisgyerek egy kicsit túlozza a rongyosságot. Mégiscsak kellene rá valami kabátot adni.

Mindenki igazat adott neki; de hát hol vegyenek most egy gazdátlan kabátot? Az volt a terv, hogy az ünnep után majd Sente tanító elvisz a Stross szomszéd boltjába, és ott fölruháznak a Jézus nevében, de azt előbb meg kell szolgálni. Szerencsére az iskolaszolga ott ment el mellettünk, sietett a templomba, perzsagalléros ünneplőben. Nagyon mogorva, öreg férfiú volt, de azért most beharmatozták az égi magasok a lelkét.

- Én odaadhatnám a gyerkőcnek addig a bekecsemet - mondta egy kicsit vontatva, mintha csudálná önmagát.

- No, azt megfizeti az Isten, Károly bácsi - repkedett Berta kisasszony, s mindjárt nekifogott a jóembert kihámozni a bekecséből.

- Jaj, kérem, én nem ezt gondoltam - hőkölt vissza ijedten az öregember -, hanem a hétköznapit. Már hozom is, kérem.

Hát nem lehet mondani, hogy nem hozta volna, mert csakugyan kihozta a hétköznaplót. Azt, amiben söpreni, fűteni, lámpát pucolni szokott. Rám is adták, és bizonyosan nagyon jól állhatott, mert mindenki mosolygott rám, aki meglátott benne. Csakugyan egészen eltakarta a rongyosságomat, alul csak a csizmácskám hegye látszott ki belőle, a kezem pedig egyáltalán ki sem látszott, a kezem feje a könyökéig érhetett. Arra is emlékszem, hogy nagyon finom petróleumszaga volt az első úri kabátnak, amit viseltem, egészen más, mint az otthoni petróleumé - ma is mindig érzem ezt a finom szagot, valahányszor díszmagyart látok.

A zsúfolt templomot sem felejttem el soha, ahova alig tudtunk utat törni, elül az úri rendek, aztán a subás, ködmönös kiskunok, a berlinerkendős öregasszonyok; a sötét oltárokon csillogó viaszgyertyák szaga összekeveredve a karácsonyi füstökével, a mézes fokhagymáéval - olyan nagy volt minden, és én olyan kicsike!

Igen, ez Osa tanító úrnak is szöget ütött a fejébe, mikorra beviaskodtuk magunkat a szentélybe, és közölte aggodalmát Agócs főtisztelendő úrral:

- Székre kell állítani ezt a Hüvelyk Matyit, hiszen így egészen elvész!

Szólították is a harangozót, de az vállvonogatással felelt a sekrestyeajtóból. Emberhalál lesz abból, ha ő megpróbálja székkal törni át ezt a tömeget!

- Föl kell tenni a kőpadkára a gyereket! - mondta valaki, s már akkor föl is nyalábolt valaki, s ráállított már a márványkorlátra, ami a szentélyt elválasztja a hajótól. Egyszerre mindenkinél magasabb lettem egy fejjel - ó, nem leszek én soha többet olyan nagy, mint akkor voltam a félegyházi öregtemplomban!

Sokáig, nagyon sokáig álltam ott, mert meg kellett várni, amíg a polgármester úr megjön, a karácsonyi gyertyácskák meggyújtása is nehezen ment, mert Fekete harangozó sohasem próbált még ilyent életében, és olyan fohászokat morgott közben, amiket talán nem is találtak illendőnek a kerubinok, és én már kezdtem álomba zibbadni a márványpadkán. De végre minden gyertyán kinyílt a lángvirág, és Szenté tanító úr megrántotta rajtam az úri kabátot.

- Csak bátran, Fericském!

Hát miért ne lettem volna bátor? Csengettyűzött a szavam az emberfejek felett, mint az angyaloké a betlehemi mezőkön:

*Szép karácsony szép zöld fája,
mondsza csak, honnan jövel?*

Itt az instrukció szerint szétvettem két karomat, és a hosszú, lelógó kabátujjak akkorát lebbentek, mintha valóságos szárnyaim nőttek volna. Ez olyan öröm volt nekem, hogy ha kellett, ha nem, minden strófa után röppentem egyet. Ki is gesztikuláltam magam egy egész

életre, de szereztem is olyan sikert a Fehér tanító úr költészetének, hogy még Mihály arkangyal is abbahagyta a szószék oldalán a sátántaposást, és szalutált a lángkardjával.

- Ember vagy, Fericske - jelezte Sente tanító úr annak a pillanatnak az elérkezését, amikor a szónokot minden elfogadható oldalról üdvözik. - Most már lejöhetsz, add ide a kezéd!

Persze csak a kabát ujját adhattam oda, amelynek felsőbb régióiban a kéz tartózkodott, de azért nem a kézzel volt a baj, hanem a lábbal. A lábak nem akartak mozdulni, mintha gyökeret vertek volna a kőben.

- Gyere hát, nem hallod?! - rántotta meg a tanító úr mosolyogva a kabátujjat. - A nagyságos úr akar megsimogatni.

Egy nagyságos úr volt akkor az egész városban, a követ, az pedig akkor Holló Lajos volt. Felejthetetlen szép férfiarca már akkor ott mosolygott alattam. Átölelte a térdemet, és a hangja már simogatott:

- Gyere, kis pajtás, majd levezlek.

- Nem... nem ereszt a lábam - motyogtam pityergőre görbült szájjal. Megijedtem, mert csakugyan úgy éreztem, mintha a lábam hozzánőtt volna a kőhöz.

- Mi a macska, nem ereszt a lábad? - nevetett Holló, s erősen magához rántott.

Az egyik lábam elszabadult, de abban a percben el is jaidítottam magamat, és pedig jó kiadósan:

- Jaj, jaj, jaj, ne bántson!

A mosolygó arc lehajolt a lábam fejéhez, és - Berta kisasszonytól hallottam később - vérehagyottan emelkedett föl.

- Szent Isten, ennek a kisgyerekeknek odafagyott a lába a kőhöz.

A másikat már óvatosan engesztelték föl, mert az még jobban összebarátkozott a márvánnyal. A vakarás kiderítette, hogy talpatlan csizmácskában léptem a közszereplés terére, s ezért nem tudtam róla többet elmozdulni. Ami jeget, havat fölszedtem útközben, az álltomban először elolvadt a meleg talpam alatt, azután megfagyott, és hozzátapadt a kőhöz.

- Sebaj, kikerül a maga foltjából - nyomogatta a lábam Sor doktor úr, ahogy ott feküdtem összeszorított szájjal a követünk ölében. Tudta a doktor úr, hogy a kenyérsütögető asszony fia vagyok, hiszen én vittem hozzájuk minden pénteken a kenyeret, azon melegen, ahogy a kemencéből kiszedtük, és különben is ismerte a fajtámat, hiszen a szegények doktora volt a kis kopasz ember. Hanem azért azt mondta, hogy jó lenne elszalajtani Deskóért, a városi előfogatosért.

És így ültem először életemben úri hintón, ami csak lépésben haladhatott a bőrruhás kiskunok és berlinerkendős asszonyok sokadalmában, akik eltűnődtek a templomtérre meg a világi dolgok változandóságán. Sokan még akkor is törülgették a szemüket a meghatottságtól, és dicsérték a szép úri kitalálást. Különösen a női nemem levők; egy-két szüle azonban elégedetlen reszkette a fejét, hogy az urak már a templomból is panorámát csinálnak, és szavalatot tartanak az oltár előtt.

- A mi kisiúnk volt az, sógorasszony - próbálta mentegezni az urakat Márton sógor és a felesége, ha ismerőst láttak egy-egy tanakodó csoportban. De aztán felhagytak a népek fölvilágosításával, mert a népek hol kinevették őket, hol zavartan hümmögtek, hogy mi érhetne Márton sógorékat ezen a szent napon. Majd éppen az ő gyerekeket karolják fel az urak Krisztus urunknak áldott születésén! Nagyon fehér képű volt a fiatal, aki papolt, a szaván is érzett, hogy mandulával etetik otthon, bizonyosan valami nagy nemből való úrifiú volt, ugyan úrikisasszony is lehetett, nagyon sergette-pergette magát.

Én pedig nem éreztem semmit a királyi dicsőségből, amellyel bevonultam a Daru utcába, csak azt éreztem, hogy parázs sütögeti a lehúzott talpamat, és akkor támadt először világtalan kis agyamban az a gondolat, hogy van egy téli isten is, aki más, mint az az isten, aki a nyarat mosolyogja.

/Móra Ferenc/